

ՀՐԱՊԱՐԱՇՈՒՄՆԵՐ

**ԱՐԱՄ ՍԻՄՈՆՅԱՆ,
ԼՍՄԻՆԵ ՏԱԱԿՅԱՆ,
ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԱՓԱՐՅԱՆ**

«ГРАММАТИКА КЫПЧАКСКОГО ЯЗЫКА», ВКЛЮЧЕННАЯ В АРМЯНСКИЙ МАНУСКРИПТ (МАТЕНАДАРАН, РУК. № 3522), СОЗДАННЫЙ ВО ЛЬВОВЕ В XVII ВЕКЕ

Ключевые слова – Дешт-и-Кыпчак, Северная Евразия, армянографические кыпчакоязычные манускрипты, армяно-казахские культурные связи, религиозная толерантность, история тюркских языков

Многовековое сотрудничество, культурное взаимообогащение армян и других народов Северной Евразии корнями врастают в историю Дешт-и-Кыпчака, которой присущи такие уникальные традиции национальной и религиозной толерантности, которые трудно найти в средневековой истории Западной Европы. Всестороннее изучение феномена армянографических кыпчакоязычных памятников, которые также свидетельствуют о многогранном взаимодействии и взаимообогащении евразийских народов, актуальны для освещения широкого спектра задач, которые предстоит решить, используя “синергию сотрудничества” Армении, Казахстана, Российской Федерации и других стран¹.

Видные арменисты и тюркологи на протяжении всего XX века акцентировали важность изучения проблематики армянографических кыпчакоязычных манускриптов как “сложнейшую на стыке арменистики и тюркологии”, учитывая императив приобретения уникального комплекса знаний и навыков – необходимого инструментария данного исследования². Уже в 1950-1960-е гг. академики

¹ См. Сафарян А., Адилбаев Ж., Об армяно-казахских культурных связях и научном сотрудничестве между Арменией и Казахстаном // Вестник Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева, (Научный журнал), 2016, № 1, с. 113-118, Сафарян А., Адилбаев Ж., О взаимодействии тюркологов Казанского (Приволжского) федерального университета, Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилева и Ереванского государственного университета // «Россия – Тюркско-мусульманский мир: историко-культурные связи», Казань-Елабуга, 2016, с. 160-167, Сафарян А., Адилбаев Ж., ТМД елдерінің түркітану орталықтары ынтымақтастығының келешегі туралы // Түркі әлемі және халықаралық байланыстар: тарих, тұлға, келешек, 26-27 мамыр 2017 жыл, Астана 2017, б. 259-262, Сафарян Ал., Сафарян Ар., Еще раз об армяно-казахском научно-культурном сотрудничестве и вопросах лингвистического изучения армяно-кыпчакских рукописей // Материалы II научной конференции средневековой истории Дешт-и-Кыпчака. ТОО «Научно-исследовательский центр «Дешт-и-Кыпчак», Астана, 2018, с. 150-156, Сафарян А., Из истории армяно-казахских культурных связей // “Простор”, 2020, № 2, с. 162-173. За последнее десятилетие сотрудники ЕГУ восстановили и укрепили оборванные после распада СССР плодотворные связи, двухсторонние и многогранные совместные научные изыскания с казахскими и туркменскими коллегами. См., в частности, Симонян А., Сафарян А., Об армяно-туркменских культурных связях и научно-образовательном сотрудничестве между Арменией и Туркменистаном // «ՀՀ», 2019, թիվ 1, էջ 226-235, Симонян А., Сафарян А., О научно-образовательном сотрудничестве между Арменией и Казахстаном: Реалии и перспективы // «ՀՀ», 2020, թիվ 3, էջ 3-11:

² См. подробнее Сафарян А., Саакян Л., Армяно-кыпчакские рукописи-источники изучения истории тюркских языков // «Россия – Тюркско-мусульманский мир: историко-культурные связи»,

АН Армянской ССР Левон Хачикян и Сен Аревшатян стали инициаторами филологического изучения вышеназванных рукописей и публикации в наиболее авторитетном московском лингвистическом журнале краткого научного сообщения о манускрипте Матенадарана № 2267 (писец – Лусик, 1581 г.)¹. Данной публикацией бывшие руководители Матенадарана стремились привлечь к сотрудничеству казахских, татарских и других исследователей.

Согласно наиболее распространенной классификации (местами – оспариваемой) классика советской тюркологии Н.А. Баскакова, в кыпчакскую группу тюркских языков входят кыпчакский (куманский или половецкий) язык (древний язык) и современные языки – караимский, куманский, карачаево-балкарский, крымско-татарский² (составляют кыпчакско-половецкую подгруппу), средневековый западный золотоордынский литературный язык (древний язык) и современные языки – татарский и башкирский (составляют кыпчакско-булгарскую подгруппу), ногайский, каракалпакский, казахский языки, составляющие кыпчакско-ногайскую подгруппу³.

Мы разделяем позицию выдающегося исследователя армянографичных кыпчакоязычных рукописей Ярослава Дашкевича и его аргументированный тезис о том, что среди лингвистических и “экстралингвистических” задач изучения вышеназванных манускриптов на первый план сегодня выдвигается именно задача тщательного анализа как лексики и фонетики, так и грамматики в сравнении с языком Codex Comenianus’a, а также ранних письменных памятников языка крымских татар и караимов, и этот путь «сулит настоящие научные открытия, он, несомненно,

Казань-Елабуга, 2016, с. 168-176, см. также: **Koç Nurettin**, Yeni Dilbilgisi. İnkılâp Kitapevi, İstanbul, 1990, s. 30. (В данном- используемом во многих университетах учебнике авторитетного турецкого лингвиста Нуреттина Коча акцентируется, что армянская графика использовалась в золотоордынский период и последующие века армянами, говорящими на «кыпчакско-тюрском» (Kırçak Türkçesi) или турецком, (Türkçe), см. там же). См. и ср. также **László Rásonyi**, Tarihte Türklük (üçüncü baskı), Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları: 126, seri: III – sayı: A. 34, Ankara, 1993, s. 136-155, 330-333, Armenian-Qypchaq Psalter. Written by Deacon Lussig from Lvov, 1575–1580 / Edited by Alexander Garkavets, Eduard Khurshudian. – Almaty “Desht-i Qypchaq”, 2001, **Шаймердинова Н.Г., Ярыгин С.А., Молдабай Т., Торбекова С.М., Жиенбай Б.С., Толстой А.**, Қыпшақтар: тарих пен тіл (армян-кыпшақ ескерткіштері негізінде), Астана, 2014, - 228 б., **Ներկայիս Վ.**, Լվովի հայկազգայն տպագրության 400-ամյակը, Երևան, 2016, 133 էջ:

¹ См. подробнее **Еганян О.С.**, Об одном армяно-кыпчакском грамматическом пособии XVII в. // “Вопросы языкознания”, 1962, с. 151-154.

² Известный советский лингвист-тюрколог Э. В. Севортян пишет: “Крымско-татарский язык принадлежит к группе кыпчакских языков (кымыкский, крымско-караимский, отдельные диалекты каракалпакского, узбекского языков, средневеково-кыпчакские языки, куманский), в разной степени испытавших на себе воздействие огузских языков, в данном случае преимущество в области фонетики и отчасти лексики”. **Севортян Э. В.**, Крымско-татарский язык // Языки народов СССР, т. II, Тюркские языки, Москва, 1966, с. 234.

³ См. подробнее **Баскаков Н.А.**, Тюркские языки, Москва, 1960, с. 142-170. Примечательно, что Н. А. Баскаков также подчеркивал важность изучения “Половецкие документы польских армян” как более поздних (чем словарь конца XIII века «Codex Cumanicus») памятников кыпчакского или куманского языка. О сложной стратиграфии этнической истории кыпчакского племенного союза, а также этимологическом значении терминов “кыпчаки-половцы-куманы” см. и ср. **Махпиров В. У.**, Имена далеких предков (источники формирования и особенности функционирования древнетюркской ономастики), Алматы, 1997, с. 42-48, 103-104, а также **Добродомов И. Г.**, О половецких этнонимах в древнерусской литературе // Тюркологический сборник 1975, Москва, 1978, с. 102-129.

расширит наши представления об истории кыпчакских языков»¹.

Ученые Института арменоведческих исследований ЕГУ, планируя дальнейшее тесное сотрудничество с лингвистами, медиевистами, источникововедами и другими специалистами из Казахстана, Российской Федерации, Туркменистана, Израиля, Польши, Украины, Ирана, представляют часть манускрипта (писец – Аветик, Матенадаран, рук. № 3522, 1634 г., 353 с.), созданного во Львове, часть эта озаглавлена «Грамматика кыпчакского языка» («Քերականութիւն դիպաղ լեզուի»)². В сотрудничестве со специалистами Института древних рукописей Матенадаран планируется издание полного текста вышеназванной рукописи (с подробными предисловием, послесловием, историко-филологическими примечаниями)³.

Представляемый отрывок из «Грамматики кыпчакского языка», завершающий вышеназванную уникальную рукопись – двуязычный (армяно-кыпчакский), местами – трехязычный (армяно-кыпчакско-польский) армянографичный текст (отметим, что алфавитный порядок слов местами нарушен). В «Грамматике кыпчакского языка» приведены части речи армянского и кыпчакского языков. Имя существительное представлено падежными формами как в единственном, так и во множественном числе; даны способы словообразования (представлена аффиксация, в том числе отрицательная), синонимы и омонимы, приведены также некоторые отглагольные формы армянских и кыпчакских глаголов, в соответствии с грамматическими формами армянского языка параллельно приводятся “парадигмы” спряжения армянских и кыпчакских глаголов в настоящем, прошедшем и будущем времени, а также их неопределенные, причастные и деепричастные формы, модели образования возвратных глаголов, сослагательного и повелительного наклонений, в словарь включены и числительные.

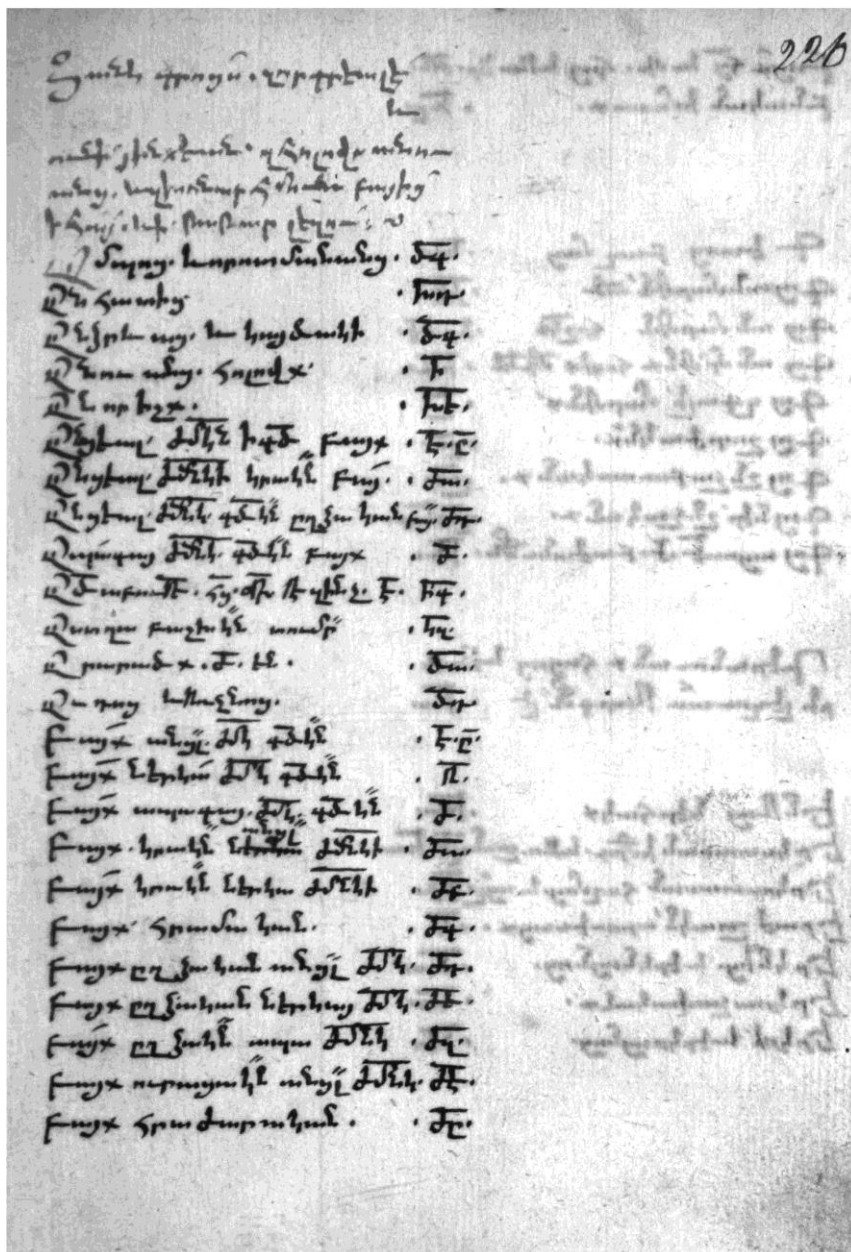
Языковые факты, зафиксированные в рукописи, делают возможным восстановление фонетических, грамматических и морфологических моделей (можно констатировать общепринятое мнение: армянский алфавит точнее передает фонетику тюркской (кыпчакской) речи, чем арабская, еврейская графика, латиница, кириллица). Описываемый грамматический словарь-пособие также дает

¹ Дашкевич Я., Кто они – «Армяно-кыпчаки»? (Об этносе создателей армяно-кыпчакских рукописей XVI–XVII вв.) // «Բնութիւն Մատենադարանի», 1994, էջ 108. О языковой принадлежности Codex Cumanicus-а проф. А. Меметов пишет: “Одни исследователи считают “язык “Кодекса” предтечей новокыпчакских языков Крыма и Северного Кавказа – крымскотатарского и караимского, кумыкского и карачаево-балкарского; другие связывали его с наречиями поволжско-татарского языка – мишарским, казанским и “старотатарским”; третьи также не без оснований сближали язык “Кодекса” с арало-каспийской подобностью кыпчакских языков – казахским, каракалпакским и ногайским; наконец, четвертые пытались уловить черты сходства куманского с “чагатайским” и восточно-тюркскими-карлукскими, что оказалось менее аргументированным”. Маметов А., Крымскотатарский язык. История изучения. Лексикология. Фонетика. Морфология, Симферополь, 2013, с. 7. Ср. Гарипов Т. М., Кыпчакские языки Урало-Повольжья. Опыт синхронической и диахронической характеристики, Москва, 1979, с. 13-14.

² См. также предварительное сообщение: Սահակյան Լ., Մելիքյան Գ., Սաֆարյան Ա., XVII դարի գրիչ Ավետիքի՝ Մատենադարանի № 3522 ձեռագրի պատմարանասիրական արժեքը // «Դրան-Նախէ-արևելագիտական հանդես», հ. 44-45, 2012-2013, էջ 48-51.

³ Сотрудники арменоведческих исследований ЕГУ выражают благодарность директору Института древних рукописей Матенадаран им. Месропа Маштоца, доктору исторических наук В.А. Тер-Гевондян и доктору исторических наук Г. А. Тер-Варданяну за долголетнее плодотворное сотрудничество.

некоторое представление о словарном запасе кыпчакского языка, о заимствованиях из других языков, является источником для сравнительного исследования кыпчакского и других тюркских языков, сопоставительного анализа кыпчакского и индоевропейских языков¹.

¹ См. подробнее: Сафарян А., Саакян Л., указ. соч., с. 168-176. См. и ср. также László Rásonyi, указ. соч., с. 136-155, 330-333.

Բայք հո Եր. հոյ Կառ Որ. ՁԷ.
Բեռնան իմանաք. Բու.

Գ Երոյ Բայ Երոյ . Բու.
Գոյ ան ընթացի ան . ԲԷ.
Գոյ ան ընթացի հոյ Էր . ԲԸ, ԲԹ.
Գոյ ան ընթացի հոյ Էր . ԲԺ.
Գոյ պատի ընթացի . ԲԻ.
Գոյ շարժան կնք . ԲԻՎ.
Գոյ շնչաբան կանք . ԲԻՎ.
Գոյ կեր շնչաբան . ԲԻՎ.
Գոյ սոյն Բ.Բ. Բանան Բ.Բ. ԲԷ.

Դերանուն և հոյոյ Կառ
Դի Երանան ընթացի ԲԷ . Բու.

Երևոյ Երևոյ . Բու.
Եր Կառանուն իմք. Կառ շարժ . ԲԷ, Բու.
Եր Կառանուն հոյ Եր. Կառ . ԲԷ.
Եր Կառ շարժան Կառանուն . ԲԷ.
Եր Կեր. Կեր Կեր . Բու.
Եր Կեր շարժան . Բու.
Եր Կեր Կեր Կեր . ԲԷ.

ԿԷՆՔԱՆԻՑՅՈՒՆ . ԼԱՅ
 ԿԷՆՔԱՆԻՑ ԵՎ ԿԱՌԱՐՔԱՆԻՑ . ԼԱՅ՝ ԲԱՍ՝ ԲԱՍ՝
 ԿՂԱՐՔԱՆԻՑ . ԿԷՆ
 ՀԱՅՅԱԿԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԷՒՄԻ ԱՆՆԱՆԻՑ . Ե .
 ՀԱՆՔԱՐՔԱՆԻՑ ԱՅԵՐԻ ԱՐՈՎԵԼԻՑ ԲԱՅ .
 ՀԱՅՅԱԿԱՆԻ ՊԻՆԻՆԻ ԲԱՅՅԱՆ . ԺԼ .
 ՀԻՆՎ ՀԱՅՏԻՔ ԱՐՔԱՆԻՑ . ԺԼ՝ ԲԱՅ՝
 ՀԱՆՐԱՊԷՒՄԻ ԱՆՆԱՆԻՑ ՀԱՅՏԻՔ . Լ՝ ԿԱՌ
 ՐԻ ԵՎՈՒՄՈՒ ՄԻՒՆԻՑ .
 ՀԱՆՐԱՊԷՒՄԻ ԿՅ՝ Լ՝ ԺԼ՝ Բ՝ ԵՎՈՒՄՈՒՄ .
 ՀԱՅՏԻՔ ԱՐՔԱՆԻՑ . ԺԼ .
 ՀԱՅՏԻՔ . ԵՎ ԿԱՌԱՐՔԱՆԻՑ . ԺԲ .
 ՀՐԱՎԱՐՔԱՆԻՑ ԲԱՅՅԱՆ . ԺԲ .
 ՀՐԱՎԱՐՔԱՆԻՑ ԲԱՅՅԱՆ . ԺԲ .
 ՀՐԱՎԱՐՔԱՆԻՑ . ԺԲ՝ ԺԲ .

ԼՍԱՐՔԱՆԻՑ ԱՆՆԱՆԻՑ . ԺԼ .

ԶԱՆՔԱՆԻՑ ԱՐՔԱՆԻՑ . ԺԲ .

ՆԱՐՔԱՆԻՑ . ԺԲ .

ՆԵՐԱՎԱՐՔԱՆԻՑ ԱՐՔԱՆԻՑ . ԺԼ՝ ԲԱՅ՝ .

ՇԵՆՔԱՆԻՑ . ԼԱՅ՝ ԲԱՍ՝ .

ՈՒՐԱՎԱՐՔԱՆԻՑ . ԺԲ .

ՈՒՐԱՎԱՐՔԱՆԻՑ ԱՐՔԱՆԻՑ . ԺԼ՝ .

Ուրաշակի բայք . ԻԿ

Պատճառահանգ ահաւանց . ԻԷ

Քրայնոցն . ԾԶ ԿԳ . ԻԸ

Այս հանձնարարայ՝ ԻԿ Բար

Արտահան հարստի ահաւանց . ԻԲ

Արտահան Կար . Կար . ԾԶ

Արտայ կայրայ . ԻԿ

Արտարար թիս Բարսիւնի . ԻԿ

Արտարար Ե տեսիցն . Կար

Արտահան Կարսի տեսիցն կայր . Կար

Արտահան Կարսարար . Կար Ծ

Արտահան հարստի ահաւանց . ԻԷ

Արտահան ահաւանց հարստի

Կարսի Կարսի . ԻԷ

Արտահան հարստի . ԻԲ

Արտահան հարստի . ԻԷ

Հոսս աստուծոյ հոսումք .	. Գ .
Հոսս աստուծոյ հոսումք .	. Բ .
Կոստան աստուծոյ հոսումք .	. Գ .
Բայք անց ժամանակի պահի .	. Դ .
Ներկայի ներգրծանի .	. Ե .
Արարացի ժամանակի պահի .	. Զ .
Կրուկան՝ անց ժամանակի .	. Է .
Ներկայի ժամանակի կրուկան .	. Ը .
Հրամանացի կան՝ բայք .	. Թ .
Արարացի կան՝ բայք անց ժամանակի .	. Ժ .
Հրամանացի կան՝ բայք անց	. Ի .
Արարացի կան՝ բայք ներկայի ժամանակի .	. Լ .
Արարացի կան՝ բայք աստուծոյ .	. Խ .
Ուրարացի կան՝ բայք անց .	. Կ .
Հարցանալք՝ և ժամանակի բայք .	. Ծ .
Հարցանալք՝ անասանց հարցանի .	. Ծ .
Լեւոնիքի արիւն լեւոն .	. Թ .
Պարանոսանք անց և լեւոնիքի .	. Թ .
Հոսում ժամանակի անց և լեւոնիքի .	. Կ .
Արարացի անց և լեւոնիքի .	. Կ .
Էն ի լեւոնիքի անց և լեւոնիքի .	. Կ .
Գրայցանալք՝ և լեւոնիքի .	. Կ .
Գրի անց և լեւոնիքի .	. Կ .
Գրան լեւոնիքի անց .	. Կ .
Գրան լեւոնիքի անց և լեւոնիքի .	. Կ .
Գրք անց և լեւոնիքի անց և լեւոնիքի .	. Կ .
Գրք և լեւոնիքի անց .	. Կ .
Գրիք և լեւոնիքի .	. Կ .
Լեւոնիքի և լեւոնիքի .	. Կ .

Կենդանաբայցա :	. Դա :
Կենդանիս հասարակաց :	. Դա . Դա . Դա :
Աստուծոյ անբարեկամ :	. Դա :
Չարասանեկաց սակա :	. Դա . Դա :
Իրաւորացն ի Չարան :	. Դա :
Երկասանեկաց սակա :	. Դա . Դա :
Թաւանաց սակա :	. Դա :
Երկն իրաւորաց սարսաղաբան :	. Դա :
Աստուծոյ ճարտար :	. Դա . Դա . Դա :
Կապ . Ե . Եր . Եր . Եր :	. Դա :
Աստուծոյ թիւս իրաւորանի :	. Դա :
Ներսէս Թաւան . Եր . Եր . Եր :	. Դա . Դա . Դա :
Հարկաբար Եր . Եր . Եր :	. Դա :
Երկն իրաւոր :	. Դա :
Արար Բարա Թաւան :	. Դա . Դա :
Արար հարկաբար իրաւորանի :	. Դա :
Շնորհակա իրաւորանի իրաւորանի :	. Դա :
Երկն իրաւոր :	. Դա :
Կարաբան իրաւոր :	. Դա :
Ի ճարտար Թաւան :	. Դա :
Բան բանակա ի իրաւոր :	. Դա :
Արարակա :	. Դա . Դա :
Որարակա :	. Դա :
Արարակա . Դա :	. Դա :
Երկն իրաւոր իրաւորանի :	. Դա :
Հարկաբար իրաւորանի :	. Դա :
Երկն իրաւոր իրաւոր :	. Դա :
Երկն իրաւոր իրաւոր :	. Դա :

Կենդանաբայցա
Կենդանիս հասարակաց
Աստուծոյ անբարեկամ
Չարասանեկաց սակա
Իրաւորացն ի Չարան
Երկասանեկաց սակա
Թաւանաց սակա
Երկն իրաւորաց սարսաղաբան
Աստուծոյ ճարտար
Կապ . Ե . Եր . Եր . Եր
Աստուծոյ թիւս իրաւորանի
Ներսէս Թաւան . Եր . Եր . Եր
Հարկաբար Եր . Եր . Եր
Երկն իրաւոր
Արար Բարա Թաւան
Արար հարկաբար իրաւորանի
Շնորհակա իրաւորանի իրաւորանի
Երկն իրաւոր
Կարաբան իրաւոր
Ի ճարտար Թաւան
Բան բանակա ի իրաւոր
Արարակա
Որարակա
Արարակա . Դա
Երկն իրաւոր իրաւորանի
Հարկաբար իրաւորանի
Երկն իրաւոր իրաւոր
Երկն իրաւոր իրաւոր

Անուանիք	Չոր շար	Իմեքնեա	Իմեա
Աճ փոյից	պար ջաւտի լիւար ընկ	վշտի փիւ	պէնտօնց ը
Նախա տառա լիւն	Իւր տառա լիւն	Նախա տառա	
Այ	Իհն կրի ընկ	պի թի	
Իճ	Իճն կրի	պրակ	
Իճ ք	Իհն կրի լար	պօհով էն	
Իճ աւ լի	Իհն կրի լի	պրապ վայ	
Իճ աւ լի ք	Իհն կրի լի լար	պօստիւն	
Հայր	Վ լիւն	օ չէ ց	
Որդի	Վ ը զու	ւրն	
Հոգի	Ճան	տառ շա	տառ շոյ տառի
Հայր ք	Վ լիւ լար	ց ց օ վ է է	
Որդի ք	օ զու լար	ւրն օ վ է է	
Հոգի ք	Ճան լար	տառ շ ը Մ	
Վ ճ աւ լի	Իհն կրի լի	պոստ վայ	
Վ ճ աւ լի ք	Իհն կրի լի լար		
Հայր աւ լի	ախա լի	ց ց օ վ ա տ ը Վ	
Հայր աւ լի ք	ախա լի լար	ց ց օ վ ա տ լա	
Որդի աւ լի	օ զու լա տա	ւրն օ վ ա տ վ ոյ	
Որդի աւ լի ք	օ զու լա տա լար	ախ օ վ ա տ լա	
Հոգի աւ լի	Ճան լի	տառ շ օ վ ա տ ը Վ տառի օ վ է է	
Հոգի աւ լի ք	Ճան լի լար	տառի օ վ է է ա տ լա	
Աստի	Վրի	շ վ է է դ ը Վ	
Արի աւ լի	արի լի	շ վ է է դ ա շ ը	
Արի ք	Վրի լար	շ վ է է ը	
Արի աւ լի ք	արի լի լար	շ վ է է դ ա շ ը	
Երրորդ աւ լի	աւ լա տա	դ օ շ ց օ	
Երրորդ աւ լի ք	աւ լա տա լար		
Աստի ծօղ	Էառաք ա ը	արի լ օ թ է է	

Հաստեցան	Ոստիկանուց
Հաստեցան	Ոստիկանուցար
Իր հեջ	Եկն
Իրք հեջ	Եկնար
Ձիկեջ	Եկնարնըն
Ձիք	Եկնեց
Իրայ	Եկնեց
Ձիրայն	Եկնարնընի
Մարա	Վրոճեաւ աչըն
Ասար	Արի
Ասար	Վրաւար
Արտուրի	Չրաւի
Արտուրի	Չրաւար
Արտիչ	Չրաւի
Արտուր	Չրաւաչի
Արտուր	Չրաւաչիւր
Արի	Մի
Երկին	404
Երկին	404ար
Երկին Երկին	404արնընի 404ար
Երկնային	404տակի
Երկնային	404տակիւր
Հրեշտակ	Ֆրիշտակեալի
Հրեշտակ	Ֆրիշտակարեալիւր
Հրեշի	Չար
Հրեշի	Չարար
Հար	Չար
Չորտուր	Խաւար
Չորտուր	Խաւարար

Քառասնի	Իկարիէ. աւելում:
Քառասնիք	Իկարիէլար:
Որն որոյ	Քի՛նքի մասն:
Հասարակ	Պարտապար
Հասարակք	Պարտապարբար:
Հասարակից	Պարտապարաս
Հասարակութի	Պարտապարբ:
Հասարակութիք	Պարտապարբիլար:
Քառ	Ուր
Քառք	Ուրար
Քառութի	Ուրարի
Քառութիք	Ուրարիլար
Սե՛	Ուրար. Պոյնք
Սե՛սութի	Ուրարիստի
	Պոյնք քառք
Սե՛սսսսս	Ուրար սլար:
Փոքի	Քի՛նքի. աւելում:
Փոքիկ	Քի՛նքի
Փոքրութի	Քի՛նքի
Փոքրութիք	Քի՛նքիլար
Կառալ	Կարիկ. եւ. աւելում
Կառալք	Կարիլար. Կ. աւելումար
Կառալութի	Կարիլի
Կառալութիք	Կարիլիլար
Կառալ	Կարի
Կառալք	Կարիլար
Կառալեալ	Կարիլան
Կառալեալք	Կարիլանլար
Ո՛չ	Առկալ. Կ. ետի

**Արամ Միմոնյան, Լուսինե Սահակյան, Ալեքսանդր Սաֆարյան – XVII դարում
Լվովում ստեղծված հայերեն ձեռագրում ընդգրկված «Ղիփչաղերեն լեզվի
քերականությունը» (Մատենադարան, հ^Բ 3522)**

ԵՊՀ Հայագիտական հետազոտությունների ինստիտուտի գիտաշխատողները, հրապարակելով Մատենադարանի հ^Բ 3522 ձեռագրի «Քերականութիւն ղիփչաղ լեզուի» մի հատվածը, նախաձեռնում են ծավալել միջազգային հետազոտության համագործակցություն Ղազախստանի, Ռուսաստանի Դաշնության ու հեռավոր արտերկրի արևելագետների, լեզվաբանների, աղբյուրագետների, մշակութաբանների հետ: Հայաստան ղիփչաղերեն ձեռագրերը վկայում են Հյուսիսային Եվրասիայում ազգային ու կրոնական հանդուրժողականության, միջմշակութային փոխգործակցության դարավոր ու բացառիկ ավանդույթների մասին, կարևոր աղբյուր են թյուրքական լեզուների պատմության հիմնահարցերի ուսումնասիրության համար՝ հաշվի առնելով նաև այն հանգամանքը, որ հայկական այբուբենն առավել լավ է արտահայտում այդ լեզուների հնչյունական համակարգը:

Арам Симонян, Лусине Саакян, Александр Сафарян – «Грамматика кыпчакского языка», включенная в армянский манускрипт (Матенадаран, рук. № 3522), созданный во Львове в XVII веке

Научные сотрудники Института арменоведческих исследований Ереванского государственного университета, публикуя отрывок из “Грамматики кыпчакского языка”, включенного в манускрипт № 3522, который хранится в Институте древних рукописей Матенадаран имени Месропа Маштоца, инициируют дальнейшее тесное сотрудничество с востоковедами, лингвистами, источниковедами, культурологами из Казахстана, Российской Федерации и дальнего зарубежья. Армянографические кыпчакоязычные рукописи свидетельствуют о многовековых уникальных традициях религиозной толерантности и межкультурного взаимодействия в Северной Евразии, являются важным источником для исследования истории тюркских языков, с учетом также того обстоятельства, что армянский алфавит наиболее точно отображает фонетику этих языков.

Aram Simonyan, Lusine Sahakyan, Alexander Safaryan – “The Grammar of the Kipchak Language” Included in the XVII Century Armenian Manuscript Created in Lvov (Matenadaran, № 3522)

Publication of the fragment “The Grammar of the Kipchak Language”, from manuscript №3522 stored in Matenadaran has been initiated by the researchers of YSU Institute of Armenian Studies to launch an extensive international project, involving specialists in Oriental Studies, Linguistics, Source Studies, Cultural Studies from the Republic of Kazakhstan, the Russian Federation and distant foreign countries. Manuscripts in the Kipchak language, written in Armenian letters, evidence the exclusively strong centuries-long traditions of intercultural cooperation as well as national and religious tolerance in the territory of Northern Eurasia. These manuscripts can serve as a reliable source for the study of the issues of the history of Turkic languages, particularly that the sound system of the latter is best transcribed through the Armenian alphabet.

Ներկայացվել է 07.03.2022

Գրախոսվել է 11.03.2022

Ընդունվել է տպագրության 24.06.2022.2022

Арам Симосян – Директор Института арменоведческих исследований ЕГУ, член-корреспондент НАН Армении, доктор исторических наук, профессор (asimonyan@ysu.am)

Лусине Саакян – Заведующая отделом армяно-оттоманских отношений Института арменоведческих исследований ЕГУ, доцент кафедры тюркологии ЕГУ, кандидат филологических наук (lkhastur@yahoo.com)

Александр Сафарян – Заведующий кафедрой тюркологии ЕГУ, кандидат исторических наук, профессор (alexandr-safaryan@rambler.ru)